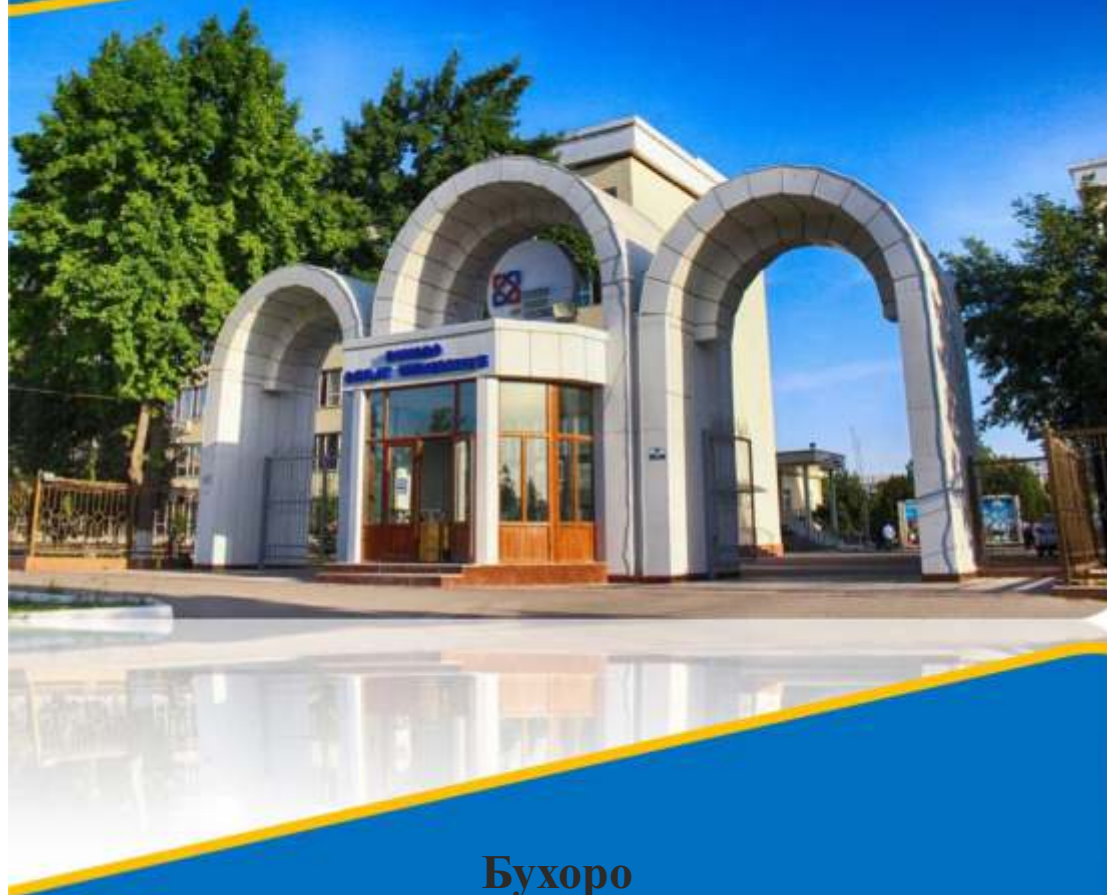

**ТИЛ, АДАБИЁТ, ТАРЖИМА, АДАБИЙ
ТАНҚИДЧИЛИК: ЗАМОНАВИЙ
ЁНДАШУВЛАР ВА ИСТИҚБОЛЛАР**

халқаро илмий-амалий анжуман материаллари

ТЎПЛАМИ

2022 йил 15 апрель

Бухоро

**Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта
махсус таълим вазирлиги
Бухоро давлат университети**

**ТИЛ, АДАБИЁТ, ТАРЖИМА, АДАБИЙ
ТАНҚИДЧИЛИК: ЗАМОНАВИЙ ЁНДАШУВЛАР
ВА ИСТИҚБОЛЛАР**

**мавзусидаги халқаро илмий-амалий анжуман
материаллари**

ТЎПЛАМИ

Бухоро - 2022

14. Қодирова Н. APPEARANCE OF A CRITICAL STYLE IN RELATION TO NEW UZBEK LITERATURE //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2021. – Т. 7. – №. 7.
15. Қодирова Н. Научно-литературное мышление и проблема стиля //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2021. – Т. 8. – №. 8.
16. Қодирова Н. Ibrohim Naqqulov ijodida muallif nutqining o'ziga xosligi //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2021. – Т. 7. – №. 7.
17. Rajabova M. B. Expression of images related to national traditions in a. Navoi's work //Scientific reports of Bukhara State University. – 2020. – Т. 4. – №. 5. – С. 141-146.
18. Rajabova R. Z. The Influence Of Folk Riddles On The Creation Of Literary Riddles //The American Journal of Social Science and Education Innovations. – 2020. – Т. 2. – №. 07. – С. 278-284.
19. Rajabova R. Z. PROSE TALES AND THE INFLUENCE OF FOLK TALES ON THEIR WORK //ФИЛОЛОГИЯ, ЛИНГВИСТИКА, ЖУРНАЛИСТИКА: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ И СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ. – 2020. – С. 9-11.
20. Norova N. TRADITION AND INNOVATION IN USMON KUCHKOR'S POEMS //Scientific reports of Bukhara State University. – 2021. – Т. 5. – №. 3. – С. 100-111.

SAN'ATGA OID LISONIY BIRLIKLAR TARJIMASIDA LEKSIK-SEMANTIK XUSUSIYATLAR

(fransuz va o'zbek tillari misolida)

Hojiyeva Gulchehra Salimovna
BuxDU o'qituvchisi, durbora@mail.ru

Ma'lumki, o'zlikni anglash va tafakkurning ifodasi, avlodlar o'rtasidagi ruhiy-ma'naviy bog'liqlik — til orqali namoyon bo'ladi. Zero, har bir o'rganilgan til insonga yangi hayot bag'ishlaydi. Mazkur maqolada fransuz va o'zbek tillaridagi san'atga oid terminlar vositasida hosil bo'lgan frazeologik birliklar (bundan keyin – FB) haqida fikr yuriladi. Qolaversa, FBlar leksikologiyada katta qiziqish bilan o'rganilayotgan sohalardan biridir.

Tilshunoslikda har bir tilning lug'at tarkibi o'ziga xos leksik va frazeologik qatlamlardan iborat bo'lib, aynan lug'at tarkibidagi frazeologik qatlam frazeologiyani tashkil etadi. Tilning leksik tarkibiga faqat so'zlar emas, balki turg'un bo'lib qolgan so'z birikmalari ham taaluqlidir. Bir butunlikda ko'chma ma'no ifodalaydigan iboralarni o'rganishda, ayniqsa, sinonimlik turli xil xususiyatlari bilan e'tiborni tortadi.

«Sinonimiya til birliklari orasidagi semantik mikrosistemalardan biri bo'lib, ikki iborani o'zaro sinonim deyish uchun ular ayni bir ma'noni anglatishi shart [1,5]». Quyidagi misollarda o'zbek tilidagi san'atning turli sohalari bilan bog'liq bo'lgan frazeologizmlar tahlilini misollar asosida kuzatish mumkin.

1-misol. *nog'orasiga o'ynamoq (kim kimning) - nog'orasiga o'ynatmoq (kim [o'zining])* kimni izmi bilan, yo'l-yo'rig'i bilan ish ko'rmoq [1,183].

Sinonimlarning odatda bir yoki bir necha xususiyatiga ko'ra farqlanishini inobatga olsak, ushbu misolda iboralarning *ma'no qirrasiga ko'ra farqlanishini* ko'rish mumkin. Ya'ni, ikkinchi ibora ham «t» orttirma nisbat qo'shimchasini olgan, ham undagi ma'no birinchi iboraga qaraganda nisbatan kuchliroq semaga ega.

2-misol. *nog'orasiga o'ynatmoq – childirmasiga o'ynatmoq* [1,183]

Mazkur frazeologizmlar tarkibidagi komponentlarining o'zgarishiga qaramasdan, ma'no yaxlitligini saqlagan holda o'zaro sinonim bo'lib keladi va «birovni o'z izmiga solmoq»ni anglatadi.

3-misol. *Yuragi o'ynadi. – Yuragi chapak chalib yubordi.* [1,320]

Bu o'rinda birinchi iborada «qalbi hayajonga to'ldi» ma'nosi aks ettirilgan bo'lsa, ikkinchi frazeologik birlik «jo'shmoq, to'lib toshib hayajonlanmoq»ni ifodalab, unda birinchisiga qaraganda ma'no ustunligi birmuncha yuqoriligini ko'rish mumkin. Xuddi shu xususiyat quyidagi misolda ham aks etgan:

4-misol. *qulog'iga tanbur chertmoq (kim) – hokizning qulog'iga tanbur chertmoq (kim kimning)* [1,378]

4-misoldagi iboralar tarjimai «gap uqtirishga behuda urinmoq»ni anglatib, mazkur o'rinda ham ikkinchi ibora nisbatan kuchli ma'noga, uslubiy bo'yoqdorlikka ega ekanligi namoyon bo'ladi.

San'at terminlari asosidagi FBlar foydalanish fransuz tilshunosligida ham keng tarqalgan bo'lib, bu borada ikki noqardosh til me'yorlari deyarli mushtarakdir.

5-misol. *C'est toujours la même musique.* – Har doim bir xil musiqa (leksik tarjimada) [2].

«Musiqa» termini vositasida yasalgan ushbu ibora «siyqasi chiqqan narsa», «har doimgi, bir xil gap, mavzu», «siyqasi chiqqan qo'shiq» ma'nolarini ifodalab, polisemantik (ko'pma'nolilik) sinonimiyaga misol bo'ladi.

6-misol. *connaître la musique* – musiqani tanimoq, bilmoq (leksik tarjimada) [2].

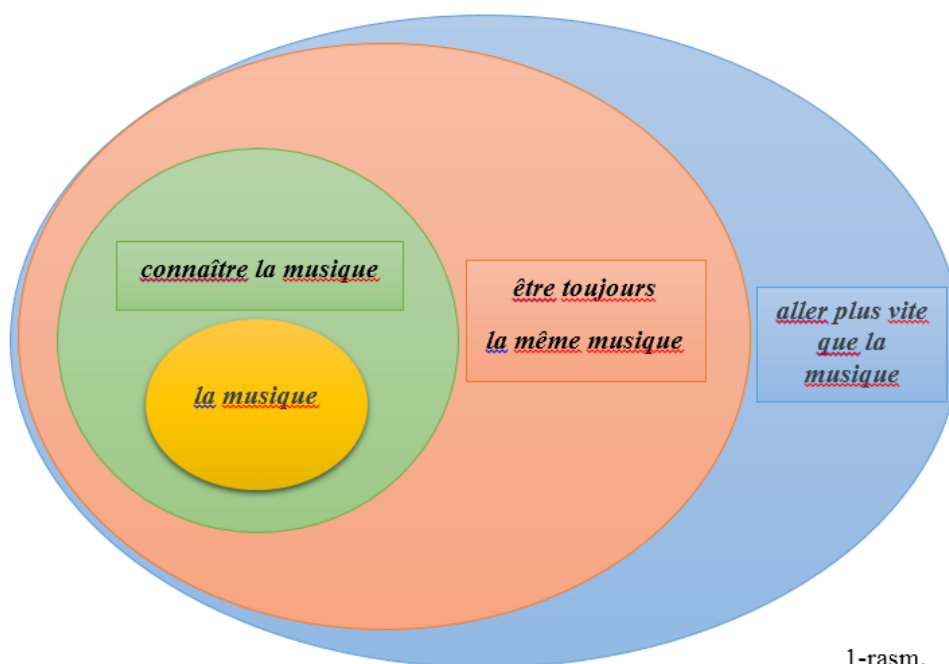
Mazkur ibora frazeologik nuqtai nazardan «biror ishni barcha tavsilotlari bilan, kichik detallarigacha bilish» ma'nosini anglatib, o'zbek tilidagi «hadisini olgan», «ustasi farang», «uddaburon» FBlariga sinonim bo'lib keladi.

7-misol. *aller plus vite que la musique* – musiqadan-da tez bormoq (leksik tarjimada) [2].

Ushbu FB o'zbek tilidagi «oyog'ini qo'lga olmoq», «oyog'ini qo'lga olib chopmoq» iboralariga ma'nodosh bo'lib, «tezlashish, juda tez borish, toqatsizlik yoki sabrsizlik» xususiyatlarini o'zida aks ettiradi.

Yuqorida tahlilga tortilgan 5-, 6-, 7-misollarda fransuz tilidagi «*la musique*» – musiqa termini asos – yadro vazifasini bajarib, undan yasalgan iboralar pereferya bo'lib kelmoqda.

Yuqorida fransuz va o'zbek tilida keltirilgan «*no'gora*», «*childirma*», «*o'ynamoq*», «*o'ynatmoq*», «*chapak chalmoq*», «*tanbur chertmoq*» hamda «*la musique*» - «*musiqa*» singari bir qator san'at terminlari doirasida olib borilgan tahlillardan kelib chiqib, quyidagicha xulosalar berish mumkin:

1-rasm.

- 1) Frazeologizmlar ikki va undan ortiq so'zlarning turg'un birikmasidir.
- 2) FBlarning tarkibida nechta so'z ishtirok etishiga qaramay, ular yagona umumiy ma'noga birlashadi va emotsional-ekspressiv ma'noni ifodalaydi.
- 3) Agar erkin so'z birikmalari nutq davomida yaratilsa, turg'un so'z birikmalari, ya'ni iboralar nutq davomida yaratilmay, tayyor holda qo'llaniladi.
- 4) Iboralar ba'zan so'zga, so'z birikmasiga va ba'zan butun bir gapga teng ma'noni anglatishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Rahmatullaev Sh. O'zbek tilining frazeologik lug'ati. Qomuslar bosh tahririyati, T., 1992, - B. 379.
2. <https://fr.babel.com/fr/magazine/les-expressions-francaises-artistiques>
3. Juraeva Malokhat Mukhammadovna Theoretical Views of Concept, Frame, Tale-Concept, Tale-Frame in Cognitive Linguistics. International Journal of Engineering and Advanced Technology (IJEAT) Volume-8, Issue-5S3, 2019.–P.392-395. <https://www.ijeat.org/wpcontent/uploads/papers/v8i5S3/E10840785S319.pdf>;
4. Juraeva Malokhat Mukhammadovna Category of modality: research and interpretation. SOI: 1.1/TAS DOI: 10.15863/TAS International Scientific Journal. Theoretical & Applied Science, p-ISSN: 2308-4944 (print) e-ISSN: 2409-0085 (online) Volume: 86/6. 2020. – P. 149-154. <http://www.t-science.org/arxivDOI/2020/06-86/PDF/06-86-29.pdf>;
5. Hojiyeva G.S. Linguovoculary Properties Of Art Terms (On The Example Of French And Uzbek Languages). International Journal of Progressive Sciences and Technologies (IJPSAT). ISSN: 2509-0119. Vol. 25 No. 1. February 2021, pp. 09-15. <http://ijpsat.es/index.php/ijpsat/article/view/2746>
6. Gulchehra Hojiyeva. NATIONAL IDENTITY AND LINGUISTICAL ANALYSIS OF TRANSLATION OF ART TERMS IN UZBEK LANGUAGE. Journal of Contemporary Issues in Business and Government. P-ISSN: 2204-1990. Vol. 27, No. 2, 2021. Pages 1651-1660. https://cibgp.com/pdf_9597_1a767661e994277ad507b83995037dbd.html
7. Hojiyeva G.S., "SAN'AT" TERMINING FRANSUZ VA O'ZBEK TILI LUG'ATLARI ASOSIDA LINGVO-MADANIY TAHLILI. QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK, CHOG'ISHTIRMA TILSHUNOSLIK VA TARJIMASHUNOSLIK: MUAMMO, YECHIM VA ISTIQBOLLAR. Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman. Buxoro, 2021. –B.62-68. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=LFhC4PMAAAAJ&citation_for_view=LFhC4PMAAAAJ:Tyk-4Ss8FVUC
8. Hojiyeva G.S., SAN'AT TERMINLARI TARJIMASINING LINGVO-MADANIY XUSUSIYATLARI (fransuz va o'zbek tillari misolida). "O'ZBEKISTONNING MUSTAQILLIK DAVRIDAGI YANGI TARIXI VA FALSAFIY TAFAKKURINING DOLZARB MUAMMOLARI" respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari SAMARQAND, 2020 yil. – B.433-436. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=LFhC4PMAAAAJ&citation_for_view=LFhC4PMAAAAJ:zYLM7Y9cAGgC
9. Hojiyeva G.S., [SAN'AT VA MUSIQA TERMINLARI TARJIMASIDA MILLIY O'ZBEK TILIDA XOREOGRAFIK TERMINLARNING SHAKLLANISHI: BUGUNGI HOLATI VA TARAQQIYOT BOSQICHLARI](#). Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari Toshkent, 2021. –B.69-74. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=LFhC4PMAAAAJ&citation_for_view=LFhC4PMAAAAJ:IjCSPb-OGe4C
10. Hojiyeva G.S., [SAN'AT, XUSUSAN, MUSIQAGA OID TERMINLARNING LEKSIK-SEMANTIK HAMDA MILLIY-MADANIY TAHLILI \(fransuz va o'zbek tillari misolida\)](#). O'ZBEK TILIDA XOREOGRAFIK TERMINLARNING SHAKLLANISHI: BUGUNGI HOLATI VA TARAQQIYOT BOSQICHLARI. Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari Toshkent, 2021. –B.60-69. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=LFhC4PMAAAAJ&citation_for_view=LFhC4PMAAAAJ:2osOgNQ5qMEC
11. Jo'rayeva M.M., Hojiyeva G.S., O'zbekcha-fransuzcha fransuzcha-o'zbekcha lug'at (dictionnaire ouzbek-français français-ouzbek). Musiqa va san'at sohasiga oid ikki tilli lug'at. Buxoro, 2019.

https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=LFhC4PMAAAAJ&citation_for_view=LFhC4PMAAAAJ:u-x6o8ySG0sC

12. Khaitova G.B., Lexical-Semantic Analysis of the Terminological System of Agriculture and Water Management. Pindus Journal Of Culture, Literature, and ELT ISSN: 2792 – 1883 Vol 2 No. 2. <https://literature.academicjournal.io/index.php/literature/article/view/241>

13. Kuldasheva N.B. THEORETICAL VIEW POINTS OF LINGUISTS ON TERMINOLOGY. SOI: 1.1/TAS DOI: 10.15863/TAS International Scientific Journal. Theoretical & Applied Science, p-ISSN: 2308-4944 (print) e-ISSN: 2409-0085 (online) 2019 Issue: 12 Volume: 80. 2019. – P. <http://T-Science.org>:

14. Bozorova R.Sh. Johann Wolfgang Gytotening “Yosh Verterning iztiroblari” romanida poetonimlar talqini Namangan Davlat Universiteti ilmiy axborotnomasi 2019 yil 12-son [Ахборотнома 12-сон.pdf](#)

15. Norova M.F. Topical issues of teaching foreign languages, Republican scientific-practical online conference, 2021. – P. 396-400. <https://e-conference-globale.com>

16. Таирова М.Х. Обучение французскому языку в школах, как второму иностранному языку. — Жиззах.: Халқаро илмий-амалий конференция материаллари, 2021.

TARJIMA QILISHDA BA’ZI YONDASHUVLAR

Bozorova Rufina Sharopovna

Bux.DU o‘qituvchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada tarjima san’ati va tarjima qilishdagi ba’zi yondashuvlar haqida fikr yuritiladi. Ma’lum asarni tarjima qilish jarayonida yuzaga keladigan kamchiliklar hamda ularni bartaraf etish yo’llari to’g’risida ba’zi olimlarning qarashlari bayon etilgan.

Kalit soʻzlar: tarjima san’ati, original asar, muloqot, tarjimon, badiiy tarjima, mazmun, mohiyat, muallif.

Ma’lumki, til insoniyatning eng muhim muloqot vositasidir. Til yordamida kishilar o‘zaro fikr almashishadi va bir-birlarini tushunishadi. Til orqali aloqa qilish, ya’ni muloqot ikki yo‘l bilan amalga oshiriladi: og‘zaki va yozma shaklda. Agar muloqot qilayotganlar barchasi bir tilda so‘zlashsa, muloqot bevosita amalga oshadi, ammo kishilar har xil tilda muloqot qilishsa, bevosita muloqotning imkoni bo‘lmaydi. Bu holatda tarjima yordamga keladi. Ko‘pchilik tadqiqotchilar bir tilda ifodalangan fikrlarni boshqa tilda ifodalashni aniqlashgan. Demak, tarjima insonlar o‘z fikrlarini turli tillarda ifodalashlarida eng muhim yordamchi vosita bo‘lib hisoblanadi. Tarjima turli xalqlar o‘rtasida fikr almashishda katta rol o‘ynaydi va jahon madaniyati durdonalarini tarqatishga xizmat qiladi. A.S.Pushkin tarjimonlarni “Sivilisatsiyaning xat tashuvchi tulporlari” deb bejizga aytmagan. Tarjima qadimgi zamonlardan buyon mavjud bo‘lgan. Ikki xalq qo‘shnichilikda yashasa, ular o‘zaro jang qilishadi, yoki savdo-sotiq qilishadi. Har ikkala holatda ham har ikkala xalqni tilini biluvchi va biror fikrni bir tildan boshqa tilga tarjima qila oluvchi tilmochlarga ehtiyoj tug‘iladi. Tarjima – nima? Bir qarashda juda oddiy. To‘g‘ri gaplar tuzish orqali boshqa tildagi fikrni bayon qilish kerak. Ammo diniy maktab o‘quvchisi haqida bir hajviya bor. U lotin tilidan “ Spiritus quedem promptus est, caro autem infirma”. “Ruh tetik, tana esa bemajol” ma’nosini beruvchi hikmatli iboralardan birini u quyidagicha tarjima qilgan: “Spirt yaxshi, go’sht esa aynigan”. Bu tarjima shunisi bilan to‘g‘riki, har bir so‘zni shunday tarjima qilish mumkin, ammo gapning asl ma’nosini bermaydi. Demak, gapni tarjima qilishda uni qanday holatda va nima maqsadda aytilgani yoki yozilganini tushunish kerak. Tarjima asl nusxaga so‘zma-so‘z to‘g‘ri kelishi shart emas. Eng muhimi o‘sha tarjima qilinayotgan asar uni o‘qiyotgan o‘quvchiga tushunarli bo‘lishidir. Buyuk nemis tilshunosi Vilhelm von Gumbold yozganidek: “Har qanday tarjima menga yechib bo‘lmaydigan masalani hal qilishda to‘liq urinishday tuyuladi. Shunga ko‘ra har bir tarjimon o‘z ona tilining jozibasi hisobiga originalning ma’nosini boyitishi yoki original hisobiga o‘z ona tilining o‘ziga xosligini saqlab qolishi kerak. Uning qarashlarini ko‘p olimlar ilgari suradi. Ularning xulosalari bo‘yicha

Jabborova Ruxsora Jobirovna. THE COMBINATION OF WAR AND LOVE IN THE NOVEL "A FAREWELL TO ARMS"	124
Насридинова Ситора Уткировна, М.Р.Киличева. О.ҲЕНРИ ҲИКОЯЛАРИНИНГ ЎЗИГА ХОС ЁЗУВ УСЛУБИ	126
Kholmurodova Osiyo Iskandarovna. A.QODIRIYNING "O'TGAN KUNLAR VA MENROBDAN SHAYON" ASARLARINING INGLIZCHA TARJIMA TURLARIDAGI FRAZEOLGIK BIRLIKLAR VA ULARNING MADANIY XUSUSIYATLARI.....	129
Raximova Nilufar G'iyosovna. "ALISA MO'JIZALAR MAMLAKATIDA" ERTAK MATNIDA ALLEGORIK TUSHUNCHALAR	131
Kamolova Feruza. THE ROLE OF SETTING IN ANGELA CARTER'S "NIGHTS AT THE CIRCUS"	133
Erkaeva Dilnoza Baxtiyorovna. FILM DISCOURSE IN THE CONTEMPORARY WORLD: SEMIOTICS AND ANALYSIS	135
Rakhimova Ugiloy Akbarovna. JANE EYRE AND WIDE SARGASSO SEA'S TREATMENT OF FEMINISM AND ITS REFLECTION IN CHARACTER ANALYSIS	137
Raxmatova Shaxrizoda Baxtiyorovna. FEMINISTIK VA EKOFEMINISTIK G'OYALAR VA ULARNING YARATILISH TARIXI	141

3 – ШЎЪБА. АДАБИЙ ТАНҚИДЧИЛИК, АДАБИЙ ЖАРАЁНЛАР, АДАБИЁТДА МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТ ВА МАЪНАВИЯТ МАСАЛАЛАРИ. 144

Ahmedova M.B. "MA'NAVIYAT" TUSHUNCHASINING Tahlil etilishi va TURLICHA TALQINLARI	144
Давронова Шоҳсанам Ғайбуллоевна. ИСАЖОН СУЛТОН ИЖОДИДА БАДИИЙ ОБРАЗ ТАБИАТИ ВА УСЛУБ МАСАЛАСИ ("ОНА ЮРТ СОҒИНЧИ" ҲИКОЯСИ МИСОЛИДА)	146
Kasimova Ra'no Raxmatulloevna, O'roqova Mexriniso O'ktamovna. ARTUR KONAN DOYLNING "YO'QOLGAN DUNYO" ASARIDA ILMIY-FANTASTIKA JANRI IFODASI	149
Адизова О.И. БАДИИЙ АСАРЛАРДА БИОГРАФИК МЕТОД АСОСИДА ИЖОДКОР ШАХСИЯТИНИНГ АКС ЭТТИРИЛИШИ	151
Амонова Зилола Қодировна. ҲОФИЗ ХОРАЗМИЙ ИЖОДИДА МАНСУР ХАЛЛОЖ ТИМСОЛИ.....	155
Mekhriniso Rajabovna Kilicheva. SELF-HELP GENRE: FACTORS AND GENDER READERSHIP	158
Qodirova Nasima Saidburxonovna, Abdullayeva Farangiz Azim qizi. JO'RA FOZIL NIKOYALARI POETIKASI XUSUSIDA	160
Hojiyeva Gulchehra Salimovna. SAN'ATGA OID LISONIY BIRLIKLAR TARJIMASIDA LEKSIK-SEMANTIK XUSUSIYATLAR	163
Vozorova Rufina Sharopovna. TARJIMA QILISHDA VA'ZI YONDASHUVLAR	166
М.Таирова. НЕКОТОРЫЕ ЛЕКСИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ДЕЛОВОГО ФРАНЦУЗСКОГО ЯЗЫКА	169
Сайфуллоев Бахшилло Нематуллоевич. ФРАНЦУЗ-ЎЗБЕК АДАБИЙ АЛОҚАЛАРИДА ТАРЖИМОН МАҲОРАТИ (АЛБЕР КАМЮНИНГ "ВАБО" АСАРИНИНГ ЎЗБЕКЧА ТАРЖИМАСИ МИСОЛИДА)	171
Ходжиева Нигина. ЛЕКСИКА ФРУКТА В ЛИРИКЕ АЛИШЕРА НАВАИ.....	174
Safarova Zarina G'iyosovna, Sayliyeva Gulrux Aynidinovna. THE GRAMMATICAL ANALYSIS OF METAPHOR AND SIMILE IN THE LITERATURE	176
Sabirova Sabina Olimovna. THE CLASSIFICATION OF COMPLEX SENTENCES IN FRENCH	178
Gulnoza Jumaeva Izatulloevna. THEORY OF LACUNA AND THE PROBLEMS OF TRANSLATION EQUIVALENCE.....	181